

Література

1. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Заброда Д. Г. – К., 2005. – С. 41-48.
2. Кальман О. Г. Стан і головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та практичні проблеми : монографія / О. Г. Кальман. – Х. : Гімназія, 2013. – 352 с.
3. Криміналізація економіки України: сучасний стан, тенденції, напрями протидії / О. Джужа, С. Чернявський // Право України. – 2015. – № 12. – С. 35–40.
4. Тіньові фінансові операції: види та шляхи запобігання / В. В. Шелест // Актуал. пробл. економіки. – 2014. – № 3. – С. 190–195.

Анастасія Андріївна Шамо́ня – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вячеслав Ксенофонтович Васенко** –
професор кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ІСНУВАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

У сучасному світі з проблемою тінізації економічних процесів ведуть боротьбу майже всі країни. Обсяги тіньового сектору в економічно розвинутих країнах світу утримуються на рівні, що не має суттєвого впливу на соціально-економічні процеси у суспільстві (5–12% ВВП). При розмірах тіньового сектору у 30% ВВП настає критична межа, перевищення якої свідчить про функціонування у країні відтворювальної системи тіньових економічних відносин.

За твердженням експертів МВФ, питома вага тіньової економіки підвищується на ранніх етапах переходу до ринку, однак потім починає знижуватися з прогресом реформ та скороченням корупції в органах державної влади. Хоч мають місце й інші приклади. Так, у Білорусі та Узбекистані, де питома вага тіньового сектору відповідно становить 19,3% і 6,5% ВВП, ринкові реформи здійснювалися повільно, проте завдяки державному втручання, запровадженню обмежень і санкціям фактично вдалося обмежити зростання тіньової економіки.

На думку більшості експертів з цієї проблеми, найвищими темпами тіньова економіка в Україні розвивалася у 1994–1998 роках, коли її обсяги сягали 65% офіційного ВВП. На той час тіньовий сектор охопив більшу частину промислового виробництва, особливо паливно-енергетичного комплексу, сільського господарства, приватизації. Характерною ознакою

цього періоду був підвищений попит на готівку поза банками, темпи зростання якої майже удвічі перевищували темпи зростання депозитних внесків у банківській системі. Великого поширення набули «неофіційні» готівкові розрахунки за різноманітні «послуги» (за встановлення телефонних ліній, реєстрацію підприємств, перевірку санітарної, пожежної, податкової інспекцій тощо) [1, с. 3-5].

Останнім часом, за даними Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, уряду вдалося знизити процес тінізації економіки на 5-8%. Проте питома вага тіньового сектору економіки в Україні й далі залишається досить високою.

«Тіньова економіка» стала небезпечним фактором для прогресивного економічного і політичного розвитку України. Ця небезпечність посилюється тим, що у сфері «тіньової економіки» переважає, так звана кримінальна складова. За оцінками Національного банку України, поза контролем банків знаходиться в обігу 4,8 млрд. гривень, що складає майже половину грошової маси. Це один з показників «тінізації» економіки України. Гроші, які знаходяться в обігу поза банками, обслуговують товарообіг, що не оподатковується, тобто тіньову економіку.

Серед основних чинників і умов, які визначають надзвичайне зростання обсягів «тіньової економіки» на сучасному етапі розвитку держави, можна назвати [2, с. 29]:

- 1) соціально-економічна криза в країні;
- 2) непослідовність економічних і соціальних реформ;
- 3) неврегульованість суспільно-економічних відносин;
- 4) недосконалість фіскальної політики держави;
- 5) відсутність стабільного законодавства, регулюючого економічну діяльність;
- 6) серйозні прогалини в чинному законодавстві;
- 7) небезпечний рівень корумпованості державних службовців;
- 8) бартеризація взаєморозрахунків між суб'єктами господарювання.

Економічна злочинність має високий ступінь соціальної небезпеки, що визначається негативними тенденціями, які властиві економічній злочинності на сучасному етапі. До їх числа необхідно віднести:

- високий ступінь її поширеності. Більшість вчинених у країні злочинів є економічними;
- високий ступінь шкоди, яка спричиняється економічною злочинністю. Збиток від неї часто не піддається обчисленню;
- ступінь її латентності, навряд чи не найвищий у порівнянні з іншими видами злочинності. Тіньовий сектор економіки, за деякими оцінками, перевищує легальний;
- високий рівень рецидиву і професійної злочинності, значний відсоток жіночої злочинності і злочинності високоосвічених суб'єктів у економічній злочинності;

- корупційний характер економічної злочинності;
- транснаціональний, міжнародний характер найбільш небезпечних різновидів аналізованої злочинності;
- високий ступінь функціонування організованої економічної злочинності.

Саме високий рівень організації вчинення злочинів є найбільш небезпечним чинником, який характеризує сучасну економічну злочинність. Чітка організація, стійкі зв'язки членів угруповання – це саме ті елементи, які дозволяють вчиняти з найбільшою ефективністю економічні злочини, створюючи при цьому складні та запутані схеми. Тому організована злочинність являє найбільший інтерес при розробці методик попередження економічної злочинності [3, с. 68-71].

У повсякденній свідомості втрачена цінність продуктивної праці як джерела благополуччя і головного засобу самореалізації особистості, досить поширеним стало уявлення про можливість легко досягти благополуччя шахрайським шляхом – спекулятивними операціями, участю в сумнівних фінансових «іграх» та кримінальному бізнесі.

Світова практика свідчить, що обсяги тіньової економіки країни є своєрідним індикатором її дієздатності: чим слабша держава, тим більші масштаби тінізації. А отже конкретні дії з детінізації мають містити заходи не лише з оздоровлення економіки, а й зі зміцнення дієздатності держави.

Література

1. Ковальчук Т. Детінізація економіки – фактор фінансової безпеки України Т. Ковальчук // Банківська справа. – 2001. – № 2. – С. 3-11
2. Литвиненко В. Економіка і «тіньовий» сектор /В. Литвиненко // Закон і бізнес. – 2001. – № 22. – С. 29.
3. Мазур І. Корупція як інститут тіньової економіки / І. Мазур // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 68-75.